

BONUS

TER DISCUSSIE

Buitengymzaal? Overweeg het

In de vorige 'Ter discussie' in LO Magazine Digitaal 8 plaatste vakleerkracht Maarten Buijsman een bonusartikel onder de titel 'Buitengymzaal – doe het niet!' Een verhaal uit het hart maar ook een verhaal waarin een aantal aannames en veronderstellingen staan waaruit blijkt dat Maarten niet het hele concept van de buitengymzaal kent. Daarom geven we graag wat meer duiding aan de buitengymzaal en delen ervaringen van gebruikers. | Erik Spiegelenberg

Antwoorden op vragen van Maarten

Voordat we de buitengymzaal nader bekijken, eerst wat antwoorden op vragen en zorgen die Maarten heeft.

Biedt buitengymzaal voldoende variatie?

Maarten maakt zich terecht zorgen over de faciliteiten; biedt een buitengymzaal of gymplein wel voldoende mogelijkheden voor gevarieerde lessen? Jazeker, zo is ook een kaatswand onderdeel van één van de modules. Welke faciliteiten een buitengymzaal biedt, is wel afhankelijk van beschikbare ruimte en budget. Daarom is het belangrijk om als vakgroep vanaf het begin betrokken te zijn.

Lesuitval of gymmen in de regen?

Ervaring vanaf 2019 is dat kinderen buiten gymmen geweldig vinden, zelfs in de regen (zie ook kader 'Buitengymzaal Oudenbosch'). Natuurlijk is de kans op slechter weer in het najaar iets om rekening mee te houden. Daarom is er bij de nu gerealiseerde buitengymzalen ook een, weliswaar beperkte, binnen accommodatie beschikbaar. Idealiter zouden wij ook kiezen voor een mix van buiten en binnen, maar dat blijkt niet altijd haalbaar.

Inkijk en afleiding storen de lessen

De eventuele inkijk is met landschappelijke elementen goed op te lossen,

Figuur 1 Voorbeelden van modules buitengymzaal

dat hoeft de lessen niet te beïnvloeden. Afleiding is iets wat onderdeel is van buiten zijn, dat geldt ook wanneer kinderen in hun vrije tijd buiten actief zijn. Door de planning van activiteiten, plaatsing van faciliteiten en de lesorganisatie, is afleiding voor een groot deel te beperken.

Kosten of inhoud?

Inhoudelijk kwalitatief goede lessen kunnen geven binnen alle leerlijnen is het uitgangspunt bij een buitengymzaal. Dat het door het ontbreken van muren, dak en installaties goedkoper uitvalt, is een voordeel. De sportinventaris is aangepast op de buitenomgeving waarbij rekening gehouden wordt met een kortere afschrijftermijn door verhoogde slijtage. Die is gelukkig niet zo hoog als Maarten suggereert en van tevoren bekend zodat er in de reservering rekening mee gehouden kan worden.

Waarom een buitengymzaal?

De bewegcultuur ontwikkelt zich razendsnel. De buitenomgeving speelt daarbij een steeds belangrijker rol. Urban sports, wielrijes sporten, beachsporten en andere outdoor activiteiten maken nu onderdeel uit van de leefomgeving van leerlingen. Als we met het vak streven naar een meervoudige deelname bekwaamheid en betekenisvolle activiteiten, dan zou de buitenomgeving daar integraal onderdeel van moeten zijn.

Daarom heeft Nijha een buitengymzaal ontwikkeld; een beweegomgeving buiten met faciliteiten om invulling te kunnen geven aan alle leerlijnen.

Buiten bewegen niet vanzelfsprekend

Een buitengymzaal sluit ook aan op een aantal trends. Uit onderzoek van Jantje Beton (2019) blijkt dat vijftien procent van de kinderen nooit buiten speelt. En dat terwijl de bekende neuropsycholoog Erik Scherder duidelijke voordelen aangeeft van buiten spelen en bewegen op de hersenontwikkeling: "Buiten spelen en bewegen is gezond, bevordert de doorbloeding van de hersenen en de uitdaging om iets nieuws te leren zijn perfecte ingrediënten voor de ontwikkeling van het kinderbrein." Omdat een buitengymzaal, naast bewegingsonderwijs, beschikbaar is voor tussenschools- en naschools gebruik, verrijkt deze ook de speelomgeving van kinderen. Helaas zien we dat corona ook een negatief effect heeft gehad op de motorische ontwikkeling van basisschoolkinderen (Vrieswijk, Balk en Singh, 2021).

Een buitengymzaal biedt kansen om aan al deze ontwikkelingen een positieve bijdrage te leveren, omdat het buiten is, maar ook door nieuwe activiteiten te ontwikkelen die kinderen thuis ook gaan doen.

Past die buitengymzaal wel binnen de opdracht van het bewegingsonderwijs?

Het wettelijk kader voor bewegingsonderwijs vormen de kerndoelen 57 en 58. Deze zijn uitgewerkt in de leerlijnen. In de conceptversie van het nieuwe curriculum Bewegen en Sport staat als missie voor het vak 'Actief bijdragen aan een leven lang met plezier bewegen'.

Tot op heden lag de focus van bewegingsonderwijs op de binnensportaccommodatie om die missie in te vullen. Nu de bewegcultuur zich steeds meer naar buiten beweegt, is het de vraag of we met die focus nog

Een buitengymzaal is beschikbaar voor tussenschools- en naschools gebruik

Figuur 2 Ontwerp van een Nijha Buitengymzaal

recht doen aan de ontwikkelingen; is er genoeg transfer mogelijk (vanuit de perceptie van de leerlingen) van de binnenactiviteiten naar wat leerlingen buiten aan kansen tegenkomen? In het voorstel van het ontwikkelteam van Curriculum.nu (2019) wordt niet voor niets 'Bewegen en sport binnen en buiten de school' als grote opdracht benoemd met daarbij als bouwsteen

'het verbinden van beweegcontexten': Om een leven lang met plezier te kunnen bewegen, is het van belang dat leerlingen in verschillende beweegcontexten actief kunnen zijn. Daarom worden in de lessen bewegen en sport verbindingen gelegd met beweegcontexten buiten de school

Hoe ziet die buitengymzaal eruit?

De buitengymzaal van Nijha heeft een modulaire opbouw waarbij alle leerlijnen in te vullen zijn. Daarbij bestaat de basis uit:

- zwaai- en klimmodule;
- sportveld – voor sportspelen;
- speelveld – voor recreatieve spelen;
- berging voor de sportinventaris;
- afgeschermd en overkapte instructieruimte;
- omkleedruimte.

Deze basis is toereikend om alle leerlijnen in te vullen. In de zwaai- en klimmodule ligt de nadruk op de leerlijnen zwaaien en klimmen maar kan ook invulling gegeven worden aan onder andere de leerlijnen balanceren, springen en over de kop gaan. Bij de module sportveld ligt de nadruk op de leerlijnen doelspelen en jongleren

maar kan ook invulling gegeven worden aan onder andere de leerlijnen stoeispelen, bewegen op muziek en balanceren. En het speelveld is inzetbaar voor onder andere de leerlijnen balanceren, lopen, springen, hardlopen, mikken en tikspelen. Daarnaast is de losse sportinventaris inzetbaar om de beschikbare ruimte ook nog inzetbaar te maken voor andere leerlijnen. Met aanvullende modules wordt het aanbod verrijkt en verdiept en ontstaat er extra variatie (zie een aantal voorbeelden in figuur 1). Ook een overkapping is een optie.

Elke locatie is anders

De buitengymzalen die tot nu toe zijn gerealiseerd, zijn geen van allen optimaal. Reden daarvoor is dat de producent te laat betrokken is in het bouwproces waardoor de locatie, aanwezige ruimte en/of het beschikbare budget al vastgelegd waren. De buitengymzaal is nog zo nieuw dat het in veel nieuwbouwtrajecten in de teken- en budgetteringsfase nog niet in beeld is. Als dat wel zo zou zijn, dan wordt samen met de architect en de vakgroep zowel inhoudelijk als landschappelijk de meest optimale positie en uitvoering bepaald. Dan wordt

Het is van belang dat leerlingen in verschillende beweegcontexten actief kunnen zijn

ook rekening gehouden met inktijk, zichtlijnen, plaatsing ten opzichte van de wind en zon, inzet van aanwezige natuurlijke elementen, enzovoort.

Creativiteit en flexibiliteit gevraagd

Het een op een vertalen van wat in de gymzaal aangeboden wordt naar de buitensituatie is niet realistisch. Door de nieuwe bewegingsonderwijs omgeving, ontstaan extra mogelijkheden voor invulling van de leerlijnen. Bij het maken van een ontwerp wordt al rekening gehouden met de meerwaarde en kansen die de omgeving en de seizoenen bieden; van balanceren op hekjes die als afscheiding dienen tot het springen over plassen door actieve waterberging (draagt ook nog eens bij aan een klimaat adaptieve omgeving).

Buiten lesgeven vraagt ook om flexibiliteit. Marieke Paymans die in de buitengymzaal in Rijnsaterwoude lesgeeft, gaf in LO Magazine 7 al aan dat zij voor iedere les twee lessen voorbereidt en, afhankelijk van het weer, kiest voor les 1 of 2. Na een schooljaar heb je zo je volledige basis en alternatieve lesprogramma staan.

Naar een optimale buitengymzaal

Veel gemeenten kiezen ervoor om, door gebrek aan gymaccommodatie (zie kader), het sportveld en speelplein in te zetten als gymlocatie. Het KVLO Ondersteuningsteam (2023) heeft een leerlijnenanalyse gekoppeld aan de inzet van schoolplein, sportveld én de buitengymzaal voor bewegingsonderwijs. Alle leerlijnen zijn in principe in te vullen, mits de juiste inventaris aanwezig is, maar dat geldt ook voor een gymzaal. Ook de arbeidsomstandigheden voor de vakleerkracht moeten goed zijn. In dit document geeft het ondersteuningsteam ook aan: "Om kwalitatief goed bewegingsonderwijs in de buitenruimte te kunnen verzorgen, is het belangrijk dat de school aandacht heeft voor de beperkingen van de buitenruimte. Een combinatie van lessen in de gymzaal met lessen in de buitenruimte wordt vanuit onderwijsinhoud én belastbaarheid van (vak) leerkrachten, die de hele dag buiten

staan, geadviseerd." Dat is in onze optiek ook het ideaalbeeld, helaas zien wij dat dat niet in alle situaties haalbaar is. Daarom bekijken we het ontwerp van de buitengymzaal ook vanuit het perspectief van de vakleerkracht. Van toestelberging aansluitend op de beweeglocatie en rustige instructieruimte tot kleedruimte en sanitaire voorzieningen.

Uitdagingen

De buitengymzaal is in ontwikkeling en komt met elke versie dichterbij het ideaalbeeld als we op tijd betrokken worden en de vakleerkracht(en) nauw betrokken zijn bij de inhoud en locatie-invulling. Is iedere dag buiten lesgeven prettig? Tuurlijk niet. Is iedere dag binnen lesgeven prettig? Tuurlijk niet. Alleen dat laatste doen we al zo lang dat we aan onprettige dagen gewend zijn en onze lessen erop aangepast hebben. Waarom zou dat met buitenlessen niet kunnen. Kwestie van loslaten wat was en met open blik kijken naar wat buiten kan. En voor wat niet kan een oplossing bedenken. Alleen dan komen we verder. Zoals Loesje al zei 'als je loslaat heb je twee handen vrij'.

Gymlessen buiten verzorgen kan de wereld van bewegen en vitaliteit verrijken door een directe verbinding te leggen tussen gymlessen en bewegen in de vrije tijd. Dat vraagt ook inspanning vanuit de opleidingen. Om buitengym te kunnen omarmen is kennis en kunde nodig die de opleidingen in hun curriculum zouden moeten aanbieden.

Toekomst

Hoe mooi zou het zijn als we samen het landschap voor bewegingsonderwijs kunnen verbreden en verdiepen. Tot voor kort was er geen keuze, nu wel. Overweeg deze serieus vanuit het perspectief van de leerlingen en het doel van het vak. Met een buitengymzaal ontstaan kansen om kinderen in hun eigen leefomgeving vaardiger te maken, waardoor zij ook beweegkansen in hun leefomgeving leren herkennen en invullen. Daarmee geven we de missie van het bewegingsonderwijs in de volle breedte inhoud. Wij zien de buitengymzaal daarin als waardevolle schakel. Buitengymzaal? Overweeg het.

Ervaringen Buitengymzaal Oudenbosch

Bij Basisschool De Schittering in Oudenbosch is in 2019 de eerste buitengymzaal gerealiseerd. Maikel Geleijns (leerkracht groep 8) en Jikke Knipping (vakdocent lichamelijke opvoeding) delen hun ervaringen.

Hoe anders is het om buiten les te geven?

"Het is heerlijk!" zegt Jikke spontaan. "Natuurlijk baal ik als het drie uur achter elkaar regent, maar dat komt zelden voor. Op de opleiding leer je voor de doelgroep po binnen gymles geven. Om dat te vertalen naar buiten is een uitdaging en vraagt dat ik mezelf verder ontwikkel in mijn vak. Ik heb zelf ook weer leerdoelen!"

Wat is er vooral anders dan binnen lesgeven?

Leerlingen leren door de buitengymzaal veel zelfstandiger werken, ervaart Jikke. "Omdat het een groot oppervlak is, verdwijnen kinderen soms even uit je gezichtsveld. In een zaal kan je makkelijker roepen naar het andere vak, dan buiten op het schoolplein. Kinderen moeten zich hier ook bewust van worden, zeker als er tegelijk andere klassen buiten spelen. Het is wel gaaf om te ervaren dat de leerlingen hieraan gewend zijn en hier goed mee omgaan!"

Welke tips wil je meegeven als een school of gemeente een buitengymzaal overweegt?

"Kies voor beweegmodules binnen de buitengymzaal waarmee je kunt variëren in opstellingen. Zo blijft het interessant voor je leerlingen. Ook adviseert Maikel scholen om kunstgras als ondergrond te nemen. "Wij kozen voor speciaal speelzand, maar dat blijft lang nat na een regenbui. En zorg voor een droge en weersbestendige materialenopslag buiten. Onze opslag is nog in het schoolgebouw en daardoor kost materiaal buiten opstellen veel tijd."

Hoe hebben jullie ouders betrokken?

Maikel: "Ouders hebben we vanaf het begin betrokken. "Wij organiseerden een informatieavond, spraken er meer informeel over bij het ophalen van de kinderen, en deelden steeds sneak previews op Facebook. En dat heeft geholpen! Ik denk dat we drie keer een vraag hebben gehad van een bezorgde ouder als: 'is het niet te nat, of te koud?'" Ook regelde de school truien voor de buitengymles voor alle leerlingen. "Zo hoeven ook gezinnen met een lager inkomen geen nieuwe buitenkleding aan te schaffen voor hun kind."

Buitengymzaal onderdeel groter geheel

De gemeente is verantwoordelijk voor onderwijshuisvesting en gymaccommodaties (WPO-artikel 126). Zij wordt daarbij geconfronteerd met meerdere uitdagingen:

- door het verplichte twee lesuren gym voor het basis-onderwijs is er een tekort aan binnensportaccommodaties;
- elk bouwwerk moet voldoen aan de scherpe milieueisen (zoals CO2 en stikstof normen);
- invulling van gemeentelijk gezondheidsbeleid – hoe meer burgers actief krijgen.

Een buitengymzaal draagt positief bij aan al deze opgaven. En daar kan het vak bewegingsonderwijs van profiteren; als de buiten omgeving, naast bewegingsonderwijs en buiten spelen tijdens pauzes, ook voor naschools en wijkgebruik ingezet wordt, dan opent dat extra financieringsbronnen. Dat maakt het nog belangrijker om vroegtijdig te bedenken hoe de buitengymzaal vorm en inhoud krijgt, zodat (vak) leerkrachten er optimaal bewegingsonderwijs kunnen verzorgen en kinderen tijdens pauzes met elkaar kunnen spelen.

Luister de derde KVLO Podcast #3 'Buiten bewegingsonderwijs in po'

Een podcast van KVLO met Maarten Buijsman (vakleerkracht bewegingsonderwijs Plein Oost en coördinator vakgroep stichting Spaarnesant) en Erik Spiegelenberg (beweegspecialist bij Nijha en betrokken bij de ontwikkeling van de buitengymzaal). Ontwikkelingen in de beweegcultuur zijn voor Nijha aanleiding geweest om de Buitengymzaal te ontwikkelen. Een ruimte waar leerlingen uit het po volwaardig bewegingsonderwijs kunnen krijgen. De wettelijke verplichting van twee lesuren bewegingsonderwijs in het po leidt bij veel gemeentes en scholen tot een accommodatietekort. Scholen zoeken naar oplossingen zoals het verzorgen van lessen bewegingsonderwijs op het schoolplein. Dit heeft ook de Buitengymzaal in een stroomversnelling gebracht. Welke bezwaren en kansen zijn er om bewegingsonderwijslessen ook buiten te verzorgen? Zowel Maarten als Erik schreven hierover een discussie-artikel in LO Magazine van KVLO. Deze podcast is een 'samenspraak' tussen beide auteurs.

Scan of klik de QR-code naar alle podcasts van de KVLO

Of ga rechtstreeks naar alle podcasts van de KVLO op Spotify

Bronnen

Scan of klik op de QR-code naar de bronnen

Contact

Erik.spiegelenberg@nijha.nl

Erik Spiegelenberg heeft de Calo (bewegingsonderwijs) afgerond en is nu beweegspecialist bij Nijha en nauw betrokken bij de ontwikkeling van de buitengymzaal

Foto's

Nijha

Kernwoorden

buitengymzaal, gymplein, schoolplein, buitengym